

Tradičné remeslo vo svetle folklorizmu Obzretie sa za Dňami majstrov ÚĽUV 2023

Traditional craft in the light of folklorism
Looking back at the ÚĽUV Master Craftsmen Days 2003

Tomáš Mikolaj, Lucia Šlamiarová

Kontakt / Contact

Mgr. Tomáš Mikolaj, redakcia časopisu RUD, Ústredie ľudovej umeleckej výroby, Obchodná 64, 816 11 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: tomas.mikolaj@uluv.sk

Mgr. Lucia Šlamiarová, redakcia časopisu RUD, Ústredie ľudovej umeleckej výroby, Obchodná 64, 816 11 Bratislava, Slovenská republika, e-mail: lucia.slamiarova@uluv.sk

Ako citovať / How to cite

Mikolaj, T., Šlamiarová, L. (2023). Tradičné remeslo vo svetle folklorizmu. Obzretie sa za Dňami majstrov ÚĽUV 2023. *Etnologické rozpravy*, 30(2), 130-135.

V prvý septembrový víkend, v rámci podujatia Dni majstrov ÚĽUV, tradične ožívajú ulice bratislavského Starého Mesta remeslami a majstrami výrobcami, ktorí spolupracujú s Ústredím ľudovej umeleckej výroby (ÚĽUV). Predaj kvalitných výrobkov, príležitosť na rozhovory s viac ako stovkou majstrov výrobcov zo všetkých kútov Slovenska, ktorí sú výraznými osobnosťami nielen odborne, ale aj ľudsky, ukážky rôznorodých tradičných výrob i možnosti ich vyskúšania, tvorivé dielne pre deti, bohatý kultúrny program či tradičné slovenské jedlá vtiahnu počas dvoch dní do magického sveta stáročiami tradovanej ľudskej zručnosti a sebestačnosti húfy obyvateľov a návštevníkov hlavného mesta.

Priestor festivalu bol členený do viacerých zón. Hlavnou a tou najdôležitejšou zónou bol tradičný jarmok, ktorý sa konal pozdĺž Hviezdoslavovho námestia. Návštevníci mali možnosť vidieť pestrú paletu remesiel a domácej výroby – kováčstvo, drotárstvo, dlabanie a štiepanie dreva, drevorezbu, hrnčiarsku výrobu, vyšívanie, výrobu z kože, košíkárstvo, paličkovanie čipiek, tkanie na krosnách, zdobenie kraslíc, maľbu na sklo, výrobu hudobných nástrojov a mnohé ďalšie. Výrobcovia a majstri ľudovej umeleckej výroby ponúkali nielen svoj tovar, ale aj priestor na hĺbkové rozhovory o ich ceste k remeslu či pohľade na súčasný stav remesla na Slovensku.

Obr. 1

Vizuál 33. ročníka podujatia Dni majstrov ÚĽUV; autorka vizuálu: OPEN DESIGN NETWORK, s.r.o., Katarína Balážiková; autorka výrobkov zo šúpolia: Soňa Belokostolská
Foto: Ján Šipöcz
Zdroj: archív ÚĽUV-u

Ani tento rok nechýbali pred Bibianou tvorivé dielne Školy remesiel ÚĽUV, ktorá bola v marci nominovaná ako reprezentant Slovenska na zápis do svetového Zoznamu dobrých praktík v oblasti ochrany nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO.

Obr. 2

Tvorivé dielne Školy remesiel ÚĽUV sú pre mnohé deti prvým kontaktom s ručnou prácou
Foto: Ján Šipöcz
Zdroj: archív ÚĽUV-u

Deti si mohli vlastnými rukami vyskúšať deväť rôznych remesiel, zodpovedať na kvízové otázky či zahrať sa s tradičnými hrami vyrobenými majstrami ÚĽUV-u. Sobotné i nedeľné popoludnie spríjemnili deťom aj ich rodičom bábkové divadelné predstavenia.

O kultúrny program na pódiu v altánku na Hviezdoslavovom námestí sa postarali viaceré regionálne folklórne súbory (FS) a skupiny (FSk), ktoré dostávajú priestor na prezentáciu prevažne v okolí svojho pôsobiska. ÚĽUV aj takto podporuje autentický folklór, ktorý sa zo súborov vytráca. Predstavili sa fujaristi FS Poľana, FSk Poničan, FS Hriňovčan a z detských súborov DFS Slnčnica a Gerulata. Veľký úspech a pozitívne ohlasy malo jedinečné vystúpenie terchovského muzikanta Martina Repáňa a Repáňovskej muziky.

Obr. 3

Kultúrny program Dní majstrov ÚĽUV prináša Bratislavčanom a návštevníkom Bratislavy autentický folklór z regiónov

Foto: Ján Šipöcz

Zdroj: archív ÚĽUV-u

Pomedzi tanečné a hudobné vystúpenia dostali priestor na prezentáciu a rozhovory aj majstri ľudovej umeleckej výroby, ktorí predstavili slovenské remeselné prvky zapísané do Reprezentatívneho zoznamu nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva – drotárstvo aj výrobu gájd a fujár. Rok 2023 ÚĽUV venuje prírodným pletivám – okrem predstavenia výrobcov, ktorí s nimi pracujú, na pódiu mala veľký úspech aj zóna, v ktorej boli predstavené rôzne materiály a práca s nimi (šúpolie, slama, vrbové prútie, luby, koreňky, pálka, rôzne trávy). Každoročne je dôležitou súčasťou programu aj predstavenie regionálnych centier remesiel ÚĽUV v Bratislave, Banskej Bystrici a Košiciach, ktoré počas roka v praxi potvrdzujú svoje opodstatnenie pri udržiavaní tradičného remesla nielen v očiach, ale aj rukách ľudí po celom Slovensku. Priaznivci remesiel na Dňoch majstrov vždy netrpezlivo očakávajú prezentáciu ponuky aktuálnych kurzov na nový semester.

Počas tohtoročného festivalu bola na Rybnom námestí sprístupnená výstava k 20. výročiu Dohovoru o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO, ktorá upútala aj vizuálnym spracovaním a majstrovským vyhotovením exteriérových panelov z vrbového prútia.

Obr. 4

Výstava k 20. výročiu prijatia Dohovoru o ochrane nehmotného kultúrneho dedičstva UNESCO bola v duchu Roku prírodných pletív inštalovaná na veľkorozmerných paneloch z prútia. Tie sú výsledkom spolupráce dizajnéra Ondreja Zachara z Bratislavy a košíkára Júliusa Laláka z Nesvád
Foto: Ján Šipöcz
Zdroj: archív ÚĽUV-u

Prezentovala vybraných 17 prvkov previazaných s remeselnými zručnosťami našich predkov, ktoré sú zapísané v Reprezentatívnom zozname nehmotného kultúrneho dedičstva Slovenska, resp. v Zozname najlepších spôsobov ochrany nehmotného kultúrneho dedičstva ľudstva. Interaktívnou formou načítania QR kódu sa návštevník presmeroval na webovú stránku Centra pre tradičnú ľudovú kultúru (CTĽK), kde mal možnosť dozvedieť sa viac o jednotlivých prvkoch.

Keď sa zamyslíme nad tradičným remeslom vo vzťahu k téme tohto čísla ER, ktorou je folklorizmus, musíme konštatovať, že sa mu v každom období tak trochu vzdalovalo. V tradičnom prostredí bolo vždy aktuálne a napĺňalo potreby konkrétnych ľudí. A hoci po druhej svetovej vojne sa so zmenou pomerov v štáte stalo pre politikov na dlhé roky reprezentantom „slovenskosti“ či „ľudovosti“ (so snahou „zakonzervovať“ ho v idylickom minulom čase), vďaka tomu, že pre ľudí, ktorí sa mu venovali, bolo remeslo obživou, nikdy „neskízlo“ do týchto vôd. Veľkú úlohu v tom zohrali riaditelia a odborní zamestnanci ÚĽUV-u. Ich systematická a odborne premyslená práca nedovolila, aby sa z tradičného remesla stal výlučne komerčný produkt folklorizmu.

Zákaz vykonávania súkromných živností v 50. rokoch minulého storočia bol totiž takouto hrozbou. ÚĽUV v priebehu rokov dokázal zakomponovať um a zručnosť majstrov výrobcov do nového reťazca tradičného remesla, kde terénne výskumy, neustály výtvarný dozor a odborné školenia dokázali posunúť kvalitu výstupov spolupracujúcich výrobcov na vyššiu úroveň.

Zásadná zmena po roku 1989 priniesla novú socioekonomickú realitu, a to aj v oblasti tradičného remesla. Otvorením trhu sa ÚĽUV postupne pretransformoval z monopolného výrobného podniku až na dnešnú kultúrno-propagačnú inštitúciu, ktorá však naďalej úspešne plní funkciu odborného garanta v danej oblasti. Majstri výrobcovia sa učili a dodnes učia (pamäť býva dlhá) plávať v nových ekonomických vodách – niektorí ako samostatní tvorcovia, iní radšej siahajú po istote stabilnej práce v inom odvetví a remeslu sa venujú skôr vo voľnom čase alebo po odchode do dôchodku.

Obr. 5

Marek Čatloš z Bratislavy vymenil prácu v IT sfére za kameninu

Foto: Ján Šipöcz

Zdroj: archív ÚĽUV-u

Po viac ako tridsiatich rokoch od tejto zmeny však badať črty novej stability v systéme. Vracia sa rodinné remeselné podnikanie, po druhej svetovej vojne násilne prerušené, tradičnému remeslu sa venuje čoraz viac mladých. ÚĽUV v posledných rokoch ponúka cez rôzne spolupráce možnosť dotknúť sa remesla aj študentom dizajnu (vďaka dobrým vzťahom s ich profesormi, ktorí sú zároveň renomovanými dizajnérmi) – cieľom tejto dlhodobej „investície“ je obohatiť súčasné podoby tradičného remesla o nové tvorivé podnety a odborne i umelecky zatriktívniť túto oblasť našej kultúry.

V roku 2022 odborní pracovníci ÚĽUV-u absolvovali sériu online rozhovorov so zahraničnými partnerskými inštitúciami orientovanými na tradičné remeslá. Je zaujímavé, že tradičné remeslo je dnes vo všetkých krajinách vnímané ako výsostne súčasný prvok kultúry a jeho nositelia ako tí, ktorí majú potenciál oživiť nielen miestnu, ale aj celoštátnu ekonomiku – či už v rámci mikropodnikov, stredných podnikov alebo družstiev. Lokálny a ekologický rozmer použitých materiálov i technologických postupov dnes robí z tradičného remesla lídra inovácií v európskom filozofickom priestore. Tradičné remeslo sa dnes netýka už len kultúry a výroby, keďže zasahuje do mnohých ďalších rezortov. Aj preto je jeho systematický rozvoj na Slovensku možný, pokiaľ budú politici a pracovníci odborných inštitúcií na štátnej i regionálnej úrovni úprimne nastavení. V porovnaní s Európou sme na tom stále veľmi dobre z hľadiska rôznorodosti zachovaných techník, počtu

majstrov aj kvality ich výstupov. Aj preto treba ďalej postupovať premyslene a spoločne. Zaslúžia si to generácie našich predkov, ktorí nám znalosti tradičných remesiel – každý na poli svojho záujmu – dodnes uchovali.

Obr. 6

Kováčske remeslo žije naprieč generáciami – otec a syn Tomčalovci z Lehníc

Foto: Ján Šipöcz

Zdroj: archív ÚĽUV-u

Festival Dni majstrov ÚĽUV ako vrcholná prezentácia súčasnej činnosti majstrov tradičného remesla je jednou z mnohých aktivít, ktorými ÚĽUV upozorňuje na otázky nastolené v predchádzajúcich riadkoch. Vďaka archetypálnej kráse prezentovaných remeselných diel sa na prvý pohľad môže javiť ako prejav výtvarného folklorizmu. Pod touto „pozlátkou“ však ukrýva viaceré polohy, keď tradičné sa miesi s inováciami a ponúkané predmety majú často nové funkcie. Je to výsledok desaťročia trvajúceho otvoreného dialógu medzi odbornými pracovníkmi ÚĽUV-u a iných inštitúcií s majstrami výrobcami, ktorý poukazuje na vysokú aktuálnosť tejto sféry našej kultúry, ktorá sa dnes vo svete nazýva živé dedičstvo.